

Velký piatok v Pápežskej kaplnke

Karol Gazdík

29. marca 2024 ✙ Cirkev ✙ Liturgia

Minulý rok som pri príležitosti Veľkého týždňa opisoval predkoncilové obrady Veľkého piatka. Chcel by som v tom pokračovať, avšak na tej najvyššej možnej úrovni, akú Cirkev poznala do reforiem Veľkého týždňa, ktoré sa uskutočnili v roku 1955 pod „taktovkou“ pápeža Pia XII. Dnes totiž obzvlášť platí výrok, že „*obeta Kríža je prameňom nášho spasenia*“. Pred Krížom sa tak všetci skláňame v tej najhlbšej úcte i vďaka za Kristovo vykupiteľské dielo. A výnimkou nie je ani Kristov námestník.

Pojem „Pápežská kaplnka“

Skôr než si opíšeme staré obrady Veľkého piatka za účasti pápeža, mali by sme sa zamyslieť nad pojmom „Pápežská kaplnka“. Tento pojem má totiž až tri významy:

1. miesto, kde sa slávi liturgia;
2. tí, ktorí slávia liturgiu;
3. samotná liturgia.

O Pápežských kaplnkách ako o bohoslužobných miestach hovoríme vtedy, keď máme na mysli priestory patriace pápežovi, v ktorých sa slávia pápežské liturgie. Ide napríklad o kaplnky v Apoštolskom paláci, najmä o Sixtínsku kaplnku (*Cappella Sistina*) a Pavlínsku kaplnku (*Cappella Paolina*). Dotyčný pojem – *Cappella Papale* – sa však používal aj na označenie oficiálnych členov pápežského dvora, ktorí sa zúčastňovali na pápežských liturgiách. Máme tak na mysli hlavne kardinálov, členov Vatikánskeho mestského štátu a jeho dikastérií podľa ich hierarchie a dôstojnosti (biskupi, preláti), ako aj predstavených rádov a kongregácií.

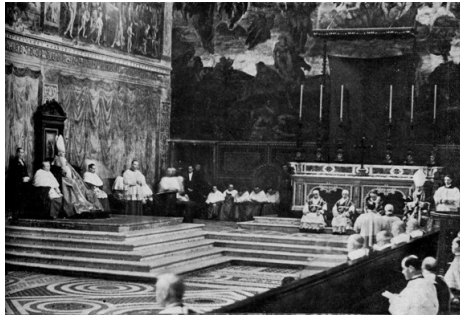
No a aby sme si to zjednotili, uvedieme si definíciu Pápežskej kaplnky od Gaetana Moroniho:

„Pápežská kaplnka je pomenovanie pre večery, chvály, spievané a pontifikálne omše a iné posvätné funkcie, ktoré Svätý Otec vykonáva alebo im pomáha v súlade s úctyhodnými obradmi sv. rímskej Cirkvi s nádherou a ozdobami cirkevnej vznešenosti, spolu s kardinálmi, patriarchami, arcibiskupmi, biskupmi, prelátmi, s väčšinou predstavených reholí, s hlavnými osobnosťami rímskeho magistrátu, s Rímskou kúriou... Tam, teda v honosných väčších kaplnkách Apoštolských palácov, kde sídli sám pápež, alebo v iných špecifických rímskych bazilikách a kostoloch počas sviatkov, v bežné a slávnostné dni, ako aj za mimoriadnych okolností. Funkcie, na ktoré dohliadajú obradní majstri, miništranti asistujúci v týchto kaplnkách, ako aj pápežskí speváci pod dohľadom prefekta Posvätných apoštolských palácov.“

Vidíme teda, že všetky významové roviny „Pápežskej kaplnky“ sú tak navzájom prepojené, a to do takej miery, že absencia jednej z nich môže vylúčiť tie ostatné.

Opis obradov vychádzajúci od Francesca Cancellieriho

Sviece na oltári a balustráde boli v tento deň žlté. Pápežský trón bol bez baldachýnu, stolce kardinálov a asistentov boli tiež odkryté a palcáty obrátené na znak smútku. Shawn Tribe túto atmosféru opisuje aj na základe fotografie obradov Veľkého piatka v Pápežskej kaplnke (Sixtínska kaplnka) z roku 1936. Vidíme na nej pápeža Pia XI., ktorého na tróne „predlžuje“ červené *pápežské mantum*. Pod ním by mal mať oblečenú fialovú štólu. Červená sa považuje za pápežovu tradičnú farbu smútku, no možným dôvodom jej užívania mohla byť aj skutočnosť, že najslávnostnejšie *paramenty* využívané pri slávnostných pápežských omšiach boli hlavne biele a červené – išlo o sviatky, ktorých dátumy pripadali na príležitosti, kedy bola predpísaná biela alebo červená liturgická farba.

Obrady Veľkého piatka v Sixtínskej kaplnke, 1936.

zdroj: liturgicalartsjournal.com

Vedľa pápeža sedia z oboch strán kardináli-diakoni oblečení do vlečiek *cappa magna*. Pred „vyzlečeným“ oltárom, bližšie k epištolovej strane, sedia na oltárnom schodíku diakon a subdiakon v čiernych zložených ornátoch známych ako *planeta plicata*. Pri nich, tiež na epištolovej strane, sedí na prenosnom stolci budúci pápež Pius XII., „celebrujúci“ kardinál Pacelli. Na oltári je zakrytý veľký krucifix, pričom na oltárnej menze je položený nezakrytý menší Kríž.

Predomša

Kardinál Penitenciár, ktorý slúži tento deň, diakon a subdiakon, vstupujú v čiernom odeve, bez kadidelnice a sviec, aby vyjadrili temnotu rozprestretú po zemi smrťou Stvoriteľa. Pápež bez svojho prsteňa a bez udelenia požehnania, vchádza do kaplnky, odkladá *mitru* a modlí sa krátku modlitbu. „Celebrujúci“ kardinál sa modlí pri oltári, ktorý, keď je vyzlečený, je symbolom nahoty Vykupiteľa na Kríži. Spevák spieva prorocstvo Ozeáša; medzi lekciami sa spievajú žalmy (*traktus*).

Následne aj tu zaznejú z úst troch spevákov pašie podľa svätého Jána – jediného apoštola, ktorý nasledoval svojho majstra až ku Krížu. Pri slovách „*inclinato capite emisit spiritum*“ veľkňaz a všetci asistenti pokľaknú. Diakon si potom odloží zložený ornát a nasadí si širokú štólu (*stola latior*) na znak pokánia. Bez toho, aby požiadal o požehnanie, alebo aby sa niesli sviece či kadidlo, spieva koniec paší v predpísanom tóne evanjelia. Po pašiach príde kázať menší konventuál (*OFM Conv.*, *minoriti*), ktorý po kázni žiada, kľačiac pri pápežskom tróne, odpustky na určitý počet dní. Hovorí: „*Indulgentias Pater sancte*“, na čo mu pápež odpovedá „*Triginta annorum*“.

Poklona sv. Krížu

Celebrant si vyzlieka ornát (zostáva na ňom *tunika*, *dalmatika* i *manipul*), dostáva od diakona Kríž zakrytý čiernym závojom, ktorý je po stupňoch stiahnutý, a spieva: „*Ecce lignum crucis*“. Tenori

odpovedajú „*In quo salus...*“, načo celý zbor dokončuje a vyzýva na poklonu „*Venite adoremus*“. Všetci si pokľaknú, okrem celebranta, ktorý pri postupuje smerom na evanjeliovú stranu oltára, odkryje pravú ruku Kríža a hlasnejšie opakuje „*Ecce lignum crucis*“, zbor odpovedá ako predtým. V strede oltára Kríž celý odkrýva a ešte hlasnejším tónom spieva: „*Ecce lignum crucis*“; zaznie tá istá odpoveď ako naposledy. Potom je Kríž odnesený na schody oltára, pápež a všetci prítomní kľačia.

Po chvíli kľačania sa veľkňaz posadí na trón, sú mu vyzuté topánky, zložená *mitra* a *mantum* a všetko je odložené nabok. Ostane len v *albe* s *faldou* a so založenou štólou. Za asistencie majstrov pápežských ceremónií vykoná na natiahnutom koberci pred vystaveným Krížom trojitú poklonu, v znížení sa do „prachu zeme“ si bozkom uctieva Kríž položený na schodoch oltára a pri Kríži prikazuje svojmu sprievodnému rytierovi, aby venoval svoju obetu, ktorú priniesol v kabelke z červeného damaskového hodvábu so zlatým lemovaním.

Pápež Ján XXIII. prichádzajúci bosý na poklonu sv. Krížu. Pápežskí majstri ceremónií mu pridržajú faldú.

zdroj: liturgicalartsjournal.com

Pápež Pius XII., oblečený len v *albe* s *faldou* a fialovou štólou, adoruje a uctieva si sv. Kríž počas obradov Veľkého piatka v Sixtínskej kaplnke.

zdroj: FB stránka Caeremoniale Romanum

Zbor intonuje *Improperia* alebo výčitky Krista jeho ľudu, ktoré pre potreby pápežských obradov polyfónne stvárnil G. P. da Palestrina. Na konci každého *Improperia* sa spieva „*Trishagion*“ – teda trojsvätá pieseň:

Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus Immortalis, miserere nobis; spievajúc jedným zborom grécky a druhým latinsky. Kardináli, biskupi a ďalší sprievodcovia pápeža pokračujú v adorácii. Zapália sa sviece a Kríž sa umiestni na oltár.

Pápež si uctieva sv. Kríž v Sixtínskej kaplnke.

zdroj: liturgicalartsjournal.com

Sprievod do Pavlínskej kaplnky a Missa Praesantificationum

Speváci so sprievodom smerujú do *Sala Regia* a zastavia sa pri dverách Pavlínskej kaplnky. Subdiakon s odkrytým Krížom kráča medzi dvoma referendármi Apoštolskej signatúry nesúcimi sviece. Nasledujú kardináli diakoni, kňazi a biskupi, ďalej kardinál celebrant a suverénny veľkňaz; po nich úradníci pápežského dvora a generálni predstavení rehoľných rádov. Po príchode do kaplnky je zapálených desať sviec, pápež kľačí a modlí sa pred Najsvätejšou sviatosťou. *Monsignor Sacrista* dostane kľúč od celebranta, otvorí „hrob“, zatiaľ čo pápež naloží kadidlo a trikrát incenzuje Sviatosť.

Monsignor Sacrista vezme schránku z „hrobu“, Sviatosť je vložená do kalicha, prikryje sa závojom, odovzdá sa kardinálovi a potom pápežovi, ktorý ju vloží pod roh náplecného *vela* visiaceho na jeho pleciah. Takto nachystaní sa všetci vrátia do Sixtínskej kaplnky. Pomocní biskupi a protonotári, ktorí nesú baldachýn, sú prítomní pri dverách Pavlínskej kaplnky, aby zastrešili Sviatosť, ktorú nesie pápež.

Sprievod s Najsvätejšou sviatosťou oltárnou z Pavlínskej kaplnky do Sixtínskej kaplnky.

zdroj: liturgicalartsjournal.com

Celebrant prijme kalich, položí ho na oltár a incenzuje Sviatosť, zatiaľ čo pápež nakladá kadidlo. Diakon naleje víno, subdiakon kvapku vody do kalicha, ktorý je položený na oltár. Celebrant následne hovorí „*in Spiritu humilitatis*“, obráti sa k ľudu a pozýva ich k modlitbe: „*Orate fratres*“, recituje Otčenáš a spieva „*Libera nos quaesumus Domine*“.

Všetci si kľaknú, pápež si kľakne k *faldistóriu*, o ktoré sa opiera a zostáva pri ňom až do konca svätého prijímania. A teraz prichádza na scénu krásny akt – celebrant v jednej ruke pozdvihne a ukáže veriacemu ľudu a Jeho Svätosti už premenenú Hostiu. Potom Sviatosť nad paténou rozlomí, vloží jednu časticu do kalicha. Nasleduje jeho udieranie sa do prs, pričom trikrát zopakuje „*Domine non sum dignus*“ a vzápätí „*Corpus Domini nostri...*“ pri prijímaní. Po prijatí Sviatosti vezme ďalší kúsok konsekrovanej častice s vínom z kalicha, pričom vynechá ostatné modlitby. Tým vlastne podstatná časť obradov Veľkého piatka končí.

Všetci povstanú; pápež prijme *mitru*, celebrant klačiac hovorí po očistení kalicha „*quod ore sumpsimus Domine para mente capiamus, et de munere temporalis fiat nobis remedium sempiternum*“, potom si kľakne ku Krížu a všetci sa vrátia do sakristie.

Cenným zdrojom tohto článku boli poznatky z *Caeremoniale Romanum* a zo stránok liturgicalartsjournal.com.

URL adresa článku: <http://christianitas.sk/velky-piatok-v-papezskej-kaplnke/>